

Istraživanje zlostavljanja i zanemarivanja dece: Iskustva u primeni ICAST upitnika

Nataša Hanak

Ana Vlajković

Lazar Tenjović

Veronika Išpanović-Radojković

POD POKROVITELJSTVOM EU [FP7-HEALTH-2007-B; ID 223478]

Problem (I)

- Iako je prijavljivanje nasilja nad decom obavezno u 80% zemalja u svetu, prevalencija različitih vidova nasilja nad decom je i dalje nepoznata (ISPCAN, 2006)
- U većini zemalja ne postoje zvanični podaci o zlostavljanju i zanemarivanju dece (ZZD) i nisu razvijeni mehanizmi za obaveštavanje o slučajevima nasilja nad decom, niti za reagovanje u otkrivenim slučajevima (ISPCAN, 2006)
- Ako postoje zvanični izveštaji o ZZD, oni se veoma razlikuju od jedne do druge zemlje, zbog različite zakonske regulative o prikupljanju podataka, njihovoj analizi i načinu izveštavanja, ali i zbog različitih definicija ZZD i shodno tome, različitih načina procene.
- Čak i kada se rade epidemiološka istraživanja, autori koriste različite definicije, mere, vremenske periode procene i zato nije neobično što se podaci o učestalosti različitih vidova ZZD dramatično razlikuju među pojedinim zemljama.

Problem (II)

- Zvanični izveštaji potcenjuju stvarnu prevalencu ZZD: kada se koriste upitnici za procenu prevalence ZZD u populaciji, rezultati ukazuju i na 70 puta veću prevalencu od zvanične (Theodore et al, 2005).
- Razlog: veoma mali broj slučajeva ZZD se prijavi. Ono se zbiva najčešće u krugu porodice ili unutar drugih bliskih odnosa, počinitac je obično osoba koju dete poznaje, u koju ima poverenja i koja ima autoritet.
- Kada je u pitanju seksualno zlostavljanje dece, procenjuje se da u ekonomski razvijenim zemljama tek svako deseto dete obelodani zlostavljanje, a svaki deseti počinitac otkrivenog slučaja zlostavljanja biva i krivično procesuiran

Kratak historijat nastanka ICAST upitnika

- 1996. godine Generalni sekretar UN je predložio da se sprovede globalno istraživanje nasilja nad decom, uključujući nasilje u porodici i školama
- ISPCAN (International Society for the Prevention of Child Abuse and Neglect) je preuzela inicijativu da se razvije niz standardnih instrumenata za istraživanje epidemiologije nasilja nad decom.
- Uz podršku UNICEF-a, 2004. godine u Brizbenu organizovana je radionica na kojoj su stručnjaci iz 31 zemlje skicirali tri instrumenta: ICAST-P, ICAST-C i ICAST-R. U konačnoj formi su se pojavili 2006. godine.
- SZO preporučuje globalno korišćenje ICAST upitnika

ICAST-C

- Verzija za ZZD u porodici (ICAST-CH) i u institucijama (ICAST-CI)
- ICAST –CH ima 38 stavki
- Pitanja procenjuju učestalost fizičkog kažnjavanja, fizičkog, seksualnog i psihičkog zlostavljanja i zanemarivanja, kao i izloženost nasilju u prethodnih godinu dana i ranije
- **Fizičko kažnjavanje:** *Da li te je neko ošamario ili ćušnuo po potiljku?*
- **Fizičko zlostavljanje:** *Da li te je neko dugo tukao šakama ili nekim drugim predmetom (prebijanje)?*
- **Psihičko zlostavljanje:** *Da li ti je neko rekao da želi da si mrtav/a ili da se nikad nisi ni rodio/la?*
- **Zanemarivanje:** *Da li si osećao/la da nema nikoga ko se brine za tebe, podržava te, pomaže ti onda kada ti je to najpotrebnije?*
- **Seksualno zlostavljanje:** *Da li te je neko terao da gledaš video snimak seksa ili slike seksualne prirode u časopisu ili na kompjuteru, a da to nisi želeo/la?*

ICAST-C: pilot studija (Zolotor et al, 2009)

- 4 države (Kolumbija, Indija, Island i Rusija)
- Prigodan uzorak: deca uzrasta 12 do 18 godina, ukupno 571 ispitanik
- Alfa = .68 - .85
- Prevalenca ZZD:
 - Psihičko nasilje: 48% (Island) -81% (Rusija)
 - Fizičko nasilje: 27% (Island) -70% (Indija)
 - Zanemarivanje: 24% (Island) -47% (Rusija)
 - Seksualno nasilje: 8% (Island, Kolumbija) -34% (Rusija)
- Nedostajući podaci: 1.5%

ICAST-P: Pilot istraživanje (Runyan et al, 2009)

- 7 zemalja (Kolumbija, DR Kongo, Egipat, Indija, Libanon, Malezija i Rusija)
- Prigodni uzorci, ukupno 697 ispitanika
- Odbijanja gotovo da nije bilo (!!?)
- Nedostajući podaci: 0.9-5.2%
- Pouzdanost za stavke fizičkog i psihičkog nasilja je dobra (alfa = .77 -.88)
- Postoje značajne kulturalne razlike u prevalenci ispitivanih disciplinskih postupaka i nasilja nad decom:
 - Pretnje prizivanjem zlih duhova: 2% (Libanon) – 27% (Indija)
 - Udaranje po zadnjici rukom: 13% (Malezija) – 60% (Libanon)
 - Javno ponižavanje: često u Libanonu i Egiptu, retko u Rusiji

BECAN: primena ICAST upitnika u devet zemalja Balkana

- ICAST upitnici (verzija za roditelje i decu) se primenjuju po prvi put na području Balkana u sklopu Balkanske epidemiološke studije o zlostavljanju i zanemarivanju dece (BECAN)
- BECAN studija ima za cilj da utvrdi prevalencu i incidencu ZZD na parovima roditelj-dete. Deca će se ispitivati u školama, a roditelji bi trebalo da svoje upitnike dobiju preko deteta, da ih popune kod kuće
- Izvršeno je temeljito ujednačavanje verzija za decu i roditelje, napravljene su korekcije na skalama procene i formulisana su nova, preciznija pitanja o porodičnom i širem okruženju u kojem dete raste.
- Skala: Nikada - Ne prošle godine, ali ranije jeste – Prošle godine: 1-2 puta, 3-5 puta, 6-10 puta, više od 10 puta – Ne želim da odgovorim
- Organizovane su fokus grupe s decom uzrasta 11, 13 i 16 godina i roditeljima u sedam od devet zemalja učesnica studije.

Fokus grupe: osnovni podaci

	N	Pol	Odbijanje roditelja	Odbijanje dece	Vreme popunjavanja upitnika
16 god Dom PTT škole, BGD	13	M: 6 Ž: 7	0	0	20 – 47 min
13 god Novi Banovci	14	M: 5 Ž: 9	9 (40 poziva)	0	21 – 41 min
11 god Novi Banovci	11	M: 5 Ž: 6		0	24 – 32 min
11 god Mirjevo	10	M: 6 Ž: 4	7 romske dece (20 poziva)	1 (Rom)	35 – 60 min

Rezultati kulturalne validacije upitnika u fokus grupama (roditelji)

- Veoma slab odaziv roditelja (5 od 36 pozvanih roditelja je došlo na FG)
- Roditelji smatraju da sadržaj upitnika uznemiruje, da se osećaju “kao na optuženičkoj klupi”, ocenjuju da nedostaju pitanja o pozitivnom roditeljstvu
- 2 od 5 roditelja nisu razumeli kako se odgovara na pitanja i nisu uspeali da adekvatno koriste skalu

Rezultati kulturalne validacije upitnika u fokus grupama (deca)

- Postoje brojna pitanja čiji sadržaj ili ponuđene opcije odgovora deca ne razumeju, kao i pitanja koja su veoma složena (sadrže nekoliko podpitanja)
- Postoje pitanja koja deca smatraju uzrasno neprimerenim (npr. plašenje vešticama)
- Neka pitanja deca tumače u kontekstu vršnjačkog nasilja, iako je naglašeno da se radi o nasilju u porodici. Deca imaju potrebu da govore o vršnjačkom nasilju, naročito u školi.
- Instrukcije su dugačke, komplikovane i deca ih ne čitaju
- U celini, deca smatraju da upitnik nije neprijatan i da nakon što se naviknu na korišćenje skale, popunjavanje ide brzo
- Neka deca su istakla da je važno postavljati takva pitanja jer je to prilika da deca koja trpe nasilje progovore o tome
- Deca uzrasta 11 godina su uglavnom smatrala da su pitanja o seksualnom zlostavljanju i uznemiravanju neprimerena za njihov uzrast, mada je bilo i drugačijih mišljenja (uglavnom devojčice)

Predložena rešenja

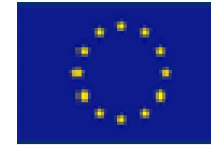
- Vođeno zadavanje upitnika za deo sa socio-demografskim podacima
- Kraće i jednostavnije instrukcije, pitanja za “zagrevanje”
- Umesto kvantifikovane skale, uvesti kombinaciju opštih i kvantitativnih odrednica
- S decom koja imaju teškoće u čitanju/pisanju potrebno je sprovoditi intervju

Sledeći koraci

- Dalje usavršavanje upitnika na osnovu rezultata fokus grupa
- Izrada priručnika za obuku i obuka ispitivača
- Pilot studija (na oko 100 do 150 ispitanika)
- Konačne korekcije na upitnicima i u proceduri zadavanja, na osnovu rezultata pilot studije
- Istraživanje: 2011 godine, uzorak od 8072 učenika i njihovih roditelja

Hvala na pažnji!

